

هنر اثره ای

- تمدنهای سواحل و جزایر دریای اثره تقریباً همزمان با تمدنهای حوضه رودهای بزرگ بین النهرین و مصر به ظهور رسیدند. با آنکه تمدنهای مزبور در زمانهای مختلف از نزدیک با یکدیگر ارتباط پیدا کرده و فعالانه بر یکدیگر تأثیر گذارده بودند، هریک از اصالتی درخشان و خاص خود برخوردار بودند، لیکن تمدن اثره ای به عنوان پیشتاز نخستین تمدن حقیقتاً اروپایی – تمدن یونان – اهمیت ویژه ای دارد. جغرافیای منطقه محصور در دریای اثره، شدیداً با جغرافیای منطقه خاور نزدیک متفاوت است، همچنانکه آب و هوای این دو منطقه با هم تفاوت دارند.

مناطق باستانی این جزایر عبارتند از:
کوروس، کِروس، فیلاکوپى،
متعلق به عصر مفرق
2000 تا 3200 قبل از میلاد

منشاء و آغاز هنر یونان را دو تمدن محصور در دریای
اژه می دانند

۱- تمدن مینوسی Minoan در جزیره کرت در جنوب
یونان. که به ۲۸۰۰ قبل از میلاد و به عصر مفرغ متاخر
تعلق دارد.

۲- تمدن میسنی Mycenae در جنوب غربی یونان که
قدمتی کمتر از ۲۰۰۰ قبل از میلاد دارد و تاثیر زیادی بر
هنر یونان داشت.

دوره های تمدن مینوسی

• ۱- مینوسی پیشین: پیش از کاخ ها

• ۲- مینوسی میانه: کاخ های کهن ۲۰۰۰ ق م

• ۳- مینوسی پسین: کاخ های جدید ۱۶۰۰ ق م

مینوسی پیشین به دوره پیش از کاخ ها معروف است.

عمدتاً با تعدادی سفالینه و تکه های پراکنده چند مجسمه از جمله سفالینه های بسیار سخت موخلوس (محلی که سفالینه های مزبور در آن کشف شدند و ظاهراً از سفالینه های مصری متعلق به سلسله های اول تا چهارم تقلید شده اند) و ظروف گلی دست – ساخته مزین به طرحهای نقرشده هندسی اشاره کرد.

برجسته ترین و شاید جالب ترین آفریده های هنر اژه ای در عصر مفرغ پیشین، تعداد بسیار زیادی پیکره های کوچک اندام مرمرین از جزایر سیکلاد است.

بیشتر این پیکره ها شبیه سازهایی برهنه زنها در حالتی هستند که دستهایشان را در ناحیه شکمشان روی هم گذاشته اند.

این «بتهای تخت الوار مانند» در اندازه های متفاوت (از چند سانتی متر تا اندازه طبیعی بدن) ساخته شده اند برگرفته از الهه مادر متعلق به عصر نوسنگی هستند. سبکهای این پیکره ها مانند اندازه هایشان متفاوت هستند.

شکل‌های ارگانیک به شکل‌های تقریباً هندسی (مثلث، مستطیل، بیضی، استوانه) تبدیل شده، ولی اشاره به پیکره زن همچنان واضح است و شیوه درهم آمیزی بخش‌های سبک دار گوناگون، گیرایی هنری قابل توجهی دارد، نشانه‌هایی از رنگ که بر روی برخی از این پیکره‌ها یافت شده، نشان می‌دهد که دست کم بخش‌هایی از آنها رنگ آمیزی می‌شده‌اند. چشم‌ها غالباً رنگ می‌شدند و پرداخت‌های اضافی رنگی را به صورت گردن آویزها و دستبند‌های رنگین مجسم می‌کردند.

detail

پیکره مرد
چنگ نواز

دوره مینوسی میانه

- با تأسیس کاخهای «کهن» در حدود ۲۰۰۰ سال پیش از میلاد مشخص می شود. ساختمان سازی در کرت، نه بر مقابر و معابد تأکید می کرد نه بر دژها، بلکه به کاخهای مخصوص پادشاه و ملتزمینش توجه داشت و شهرهای پادشاهی نیز گرداگرد همین کاخها ساخته می شدند.
- عدم وجود استحکامات در جزیره کرت، در منطقه اثره نیز مشهود است زیرا نقاط استحکامات بندی شده در تمام عرصه های جغرافیایی هنر هلاسی و سیکلادی به چشم می خورند.
- این یا دلیلی بر قدرت نیروهای دریایی کرت و صلح پایدار در جزیره یا هر دوی اینهاست؛ ولی این کاخهای کهن فقط پس از حدود سه سده یعنی در حدود ۱۷۰۰ پیش از میلاد، احتمالاً در اثر یکی از زلزله های مکرری که این بخش از منطقه مدیترانه را می لرزاند، نابود شدند.

یکی از پیشرفتهای فنی مهم در اوایل دوره کاخهای کهن، ابداع چرخ کوزه گری بود که ساختن ظروفی با جداره های نازکتر و شکلهای ظریفتر را ممکن ساخت و موجب پیدایش صنعتی پر رونق گردید. هنر سفالگر مینوسی با ساختن سفالینه های معروف به پوست تخم مرغی به چنان درجه ای از ظرافت رسید که حتی اگر فقط به ظرافت اسلوب سفالسازی توجه داشته باشیم، شایسته حد اعلای ستایش است؛

ولی هنرمند کرتی، در همان حال، سبکی تزینی می افزیند که مکمل ساخت ظریف و شکلهای پیچیده سفالینه هایش بود.

کار هنرمند با الگوهای نسبتاً ساده و خطوط منحنی با رنگ تیره بر زمینه روشن آغاز شده بود و به سوی سبک تزئینی چند رنگی پیش رفت که سفالینه های پر شکوه کشف شده در غار کامارس در دامنه کوه ایدا نقطه اوج آن به شمار می روند.

در سطح برآمده زمینه سیاه براقی را می بینیم که طرحی شبه هندسی به رنگ زرد مایل به سفید با خطوط زرد و قرمز پراکنده در رویش نقش می بسته و تزئین رنگین و هماهنگ تشکیل می شده است در اینجا نیز همچون مصر، مضامین هنری از زندگی طبیعی گرفته می شوند، با این تفاوت که این بار به صورت نقشهایی حلزونی نمایانده می شوند که به طرز زیبایی بر شکل ظرف منطبق و با آن یکی شده اند.

سفال كامارس

در دوره ی مینوسی پسین

کاخهای کرتی که برای پادشاهان و خدمه ایشان بازسازی شدند، بزرگ، راحت و زیبا بودند و پلکانها و حیاطهای فراوان برای نمایشها، جشنها و مسابقات داشتند. بزرگترین کاخ از آن میان یعنی کاخ کنوسوس

ساختمانی بی نقشه بود که در برابر شیبهای فوقانی و بر بالای تپه ای کم ارتفاع در انتهای یک دشت حاصلخیز ساخته شده بود. زمین حیاط بزرگ مستطیل شکلی که تمام واحدهای کاخ، گرداگرد آن ساخته شده اند در زمان کاخ کهن تسطیح شده بود و شیوه حلقه زدن ساختمانها به دور آن حکایت از این دارد که نقشه اش پیشاپیش تهیه نشده بود بلکه چندین هسته مرکزی ساختمانی، همراه با هم رشد می کرده اند و حیاط مزبور نیز نقش عامل سازمان دهنده اصلی را ایفا می کرده است. دومین عامل سازمان دهنده، دور دالان دراز بوده اند.

هنر میسنی (سرزمین اصلی یونان)

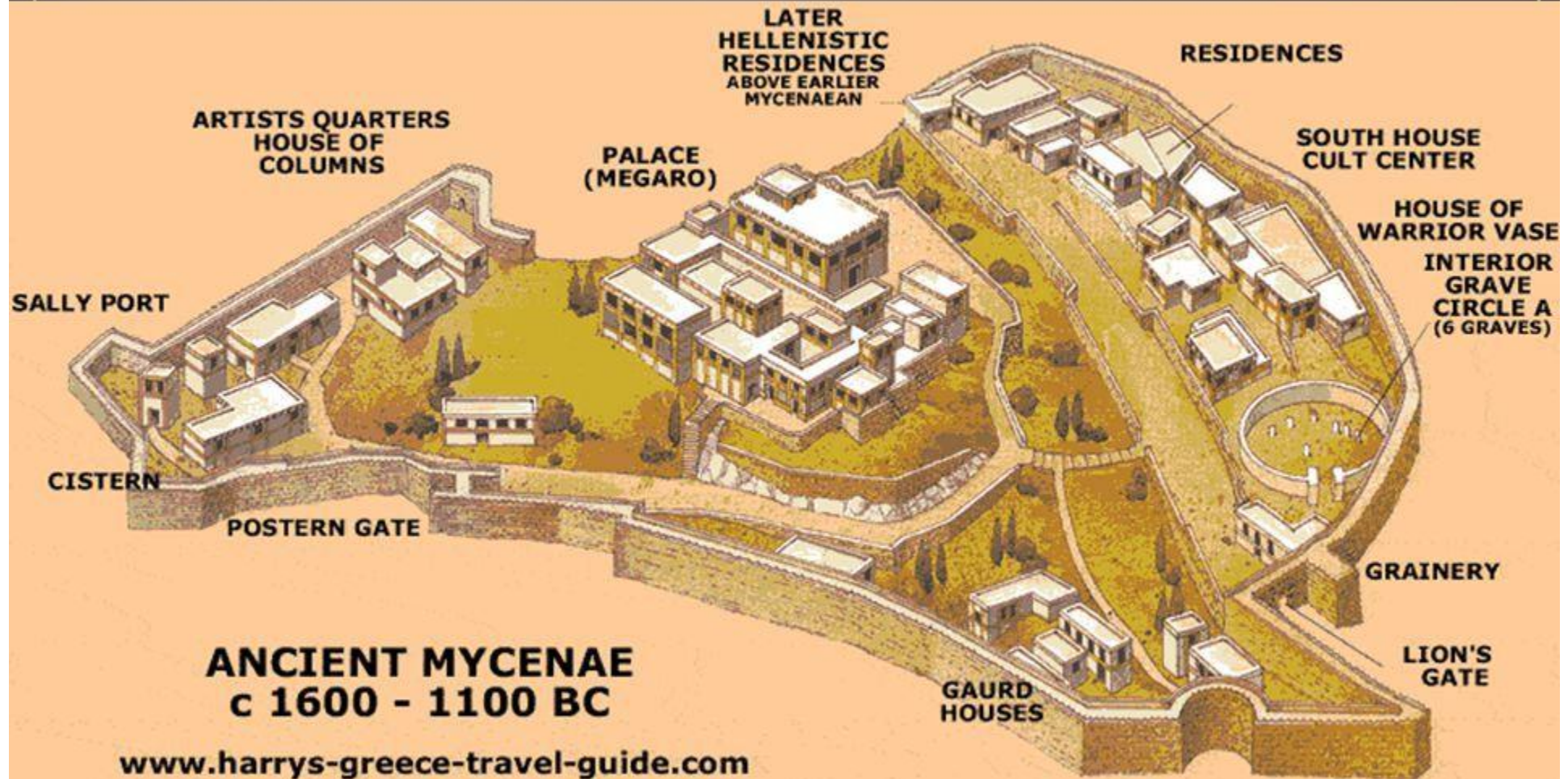
- قدرت مسینی مقارن روزگار فرخنده ساختمان کاخهای جدید در کرت، (مینوسی پسین) در سرزمین یونان به روی کار آمد و در ۱۵۰۰ پیش از میلاد، فرهنگ باشکوه جدیدی در یونان رونق داشت که ۷۰۰ سال بعد، هومر مجبور شد آن را با صفت «سرشار از زر» توصیف کند.
- این امکان وجود دارد که میسینها در این عصر جدید نه فقط با کرت بلکه با مصر نیز ارتباط داشته و در نخستین روزهای پادشاهی جدید با آن علیه حتی ها متحد شده باشند.
- علاقه میسینها به طلا، با گنجینه هایی که داشتند، احتمالاً حاصل خدمت مزدورانه شان در مصر بوده است؛ زیرا مصر در روزگار باستان به ولخرجی و حاتم بخشی فلز مزبور شهرت داشت.

ارتباطی سه جانبه میان سرزمین یونان با کرت و مصر وجود داشته است. نبود شدن کاخهای کرت، فرهنگ میسنی را در قله برتری قرار داد؛ ولی امواج تازه ای از مهاجران یونانی متقدم یعنی دوریها، سرانجام، تمدن میسنی را در کام خود بلعیدند.

رخنه پیوسته این مهاجران به یونان، **پیدایش معماری دژ سازانه** (بر خلاف جزیره کرت) را به یک ضرورت مبدل گردانید و تقریباً در ۱۲۰۰ پیش از میلاد **ارگهای مستحکم** سرزمین اصلی یونان به دست مهاجمان نابود شدند. قهرمانان و نبردهای این آخرین سده های تمدن اژه ای، الهام بخش سنتی شدند که صدها سال بعد، هومر در نخستین منظومه های حماسی بزرگ اروپا یعنی ایلیاد و اودیسه آنها را جاودانه ساخت. (مانند آخیلیس و هکتور)

سالم مانده ترین و گیراترین بقایای فرهنگ میسنی، آثاری هستند که از کاخهای مستحکم **تیرونز و میسن** به دست آمدند. این دو کاخ در آغاز دوره میسنی پسین در حدود ۱۴۰۰ پیش از میلاد ساخته شدند و در فاصله ۱۲۵۰ و ۱۲۰۰ پیش از میلاد (همراه با کاخهای دیگر) نابود شدند.

I. (B) Mycenaean Civilization

معماری

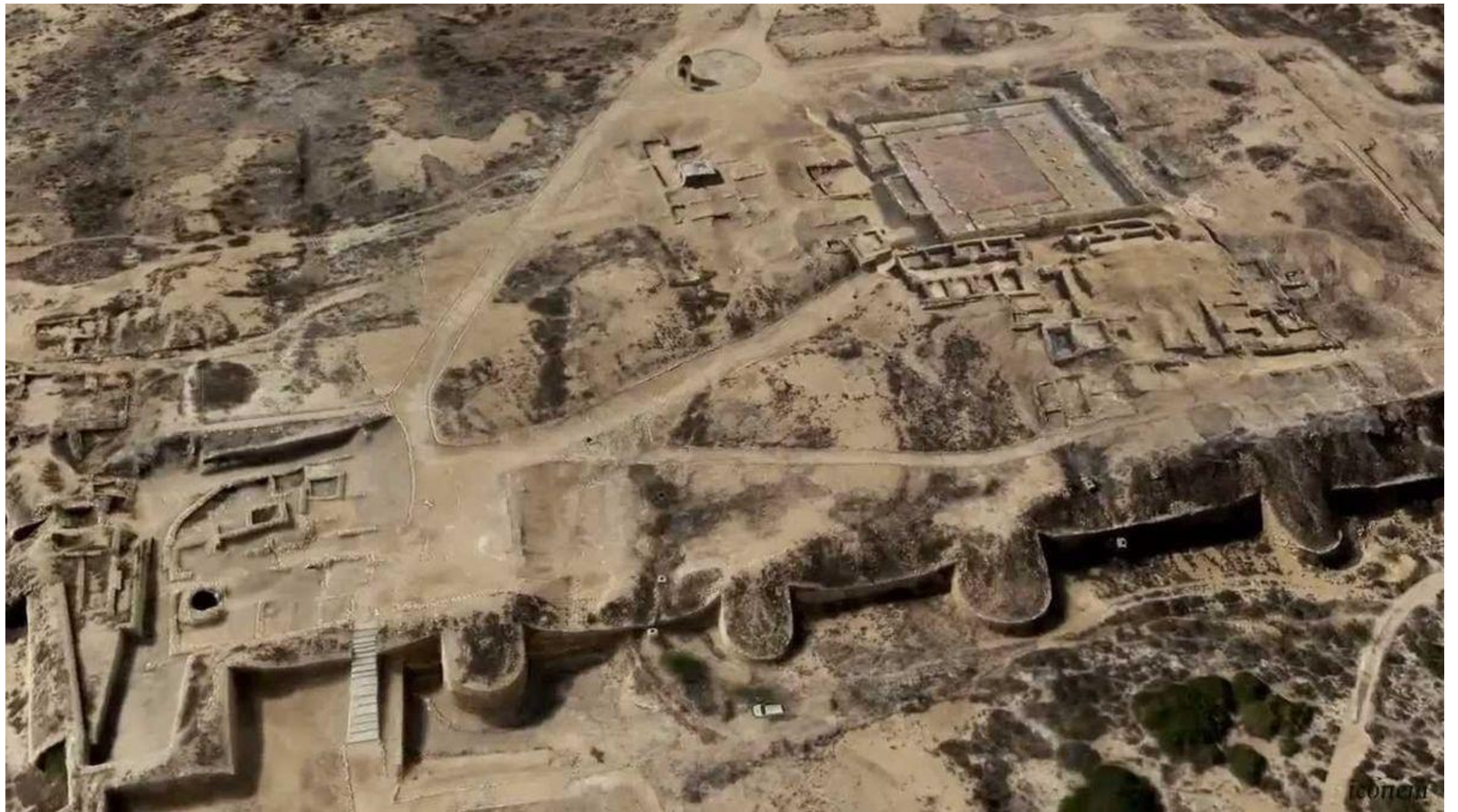
- ارگ تیرونز در فاصله پانزده کیلومتری میسن که هر دو احتمالاً بارها تحت حاکمیت فرمانروای واحدی بوده اند، در نزد هومر به تیرونز صد دیوار و در نزد مردمان روزگار باستان به زادگاه هرکول قهرمان پرقدرت افسانه ای شهرت داشت.
- این دیوارهای تنومند در نقطه مقابل کاخهای «بی حصار» کرتی قرار دارند و آشکارا نشان می دهند که جنبه ای دفاعی داشته اند. ساختمانهای درون محدوده دیوارهایی به ضخامت ۶ متر در یک امتداد واقع شده اند و به نظر می رسد که از روی نقشه ای از پیش تعیین شده ساخته شده اند.

بر خلاف بی نقاشی و گاه آشفتگی موجود در کاخهای کرتی، نقشه میسنی نمونه ای از ترتیب صریح و ساده قرار گرفتن واحدها در کنار هم به شمار می رود.

کاخ با تالار بارگاه، با نقشه ای سه اتاقه در قلب ساختمان و مرکز زندگی ارگ، تجسمی از نخستین نمونه معابد کلاسیک یونان است. این شیوه بنیادی ساختمان سازی، در کاخهای کرت ظاهر نمی شود ولی با شگفتی تمام در اوایل سال ۲۰۰۰ پیش از میلاد به ظهور می رسد. این تالار که تالاری رسمی بود به شکل مستطیل با یک آتشدان در وسط و چهار ستون برای نگهداری سقف ساخته شده بود.

نقاشی های دیواری، حکاکیها و دست کم پیکره های عظیم
ساختمانی در میسن – **دروازه شیران** از عبوسی این کاخهای دژ
مانند می کاست. این دروازه بیرونی دژ که از سمت چپ به
وسیله یک دیوار و از سمت راست به وسیله یک باروی دو
پهلوی برجسته حفاظت می شد، از دو تک سنگ عظیم عمودی
با یک حمال افقی بر روز آنها ساخته شده است، و ردیفهای
فوقانی سنگ به صورت یک تاق برجسته در می آیند و روزنه
ای مثلثی شکل پدید می آورند که باعث کاسته شدن سنگینی و
فشار قطعات بالایی بر حمال افقی می شود.

فضای تاق نما با قطعه سنگی پر شده که رویش نقش برجسته دو شیر در دو سوی یک ستون احتمالاً مقدس مینوسی حکاکی شده که رو در روی هم ایستاده اند و پایشان را بر قاعده آن نهاده اند. (این ستون دروازه شیران، نمونه سنگی ستونهای چوبی منهدم شده مینوسی است.)

سوراخهای روی چهره جانوران نشان می دهد که سر این شیرها، که دیگر وجود ندارد، از تکه سنگ یا فلز جداگانه ای ساخته شده بود.

شیران با اندامی ستبر و پر قدرت حکاکی شده اند و کل طرح مزبور به طرز ستایش انگیزی فضای سه بعدی بالای تیر حمال را پر می کند و از لحاظ ابهت، قدرت و مقیاس نوعی هماهنگی با سنگها کوه پیکر دیوارها و دروازه پدید می آورند.

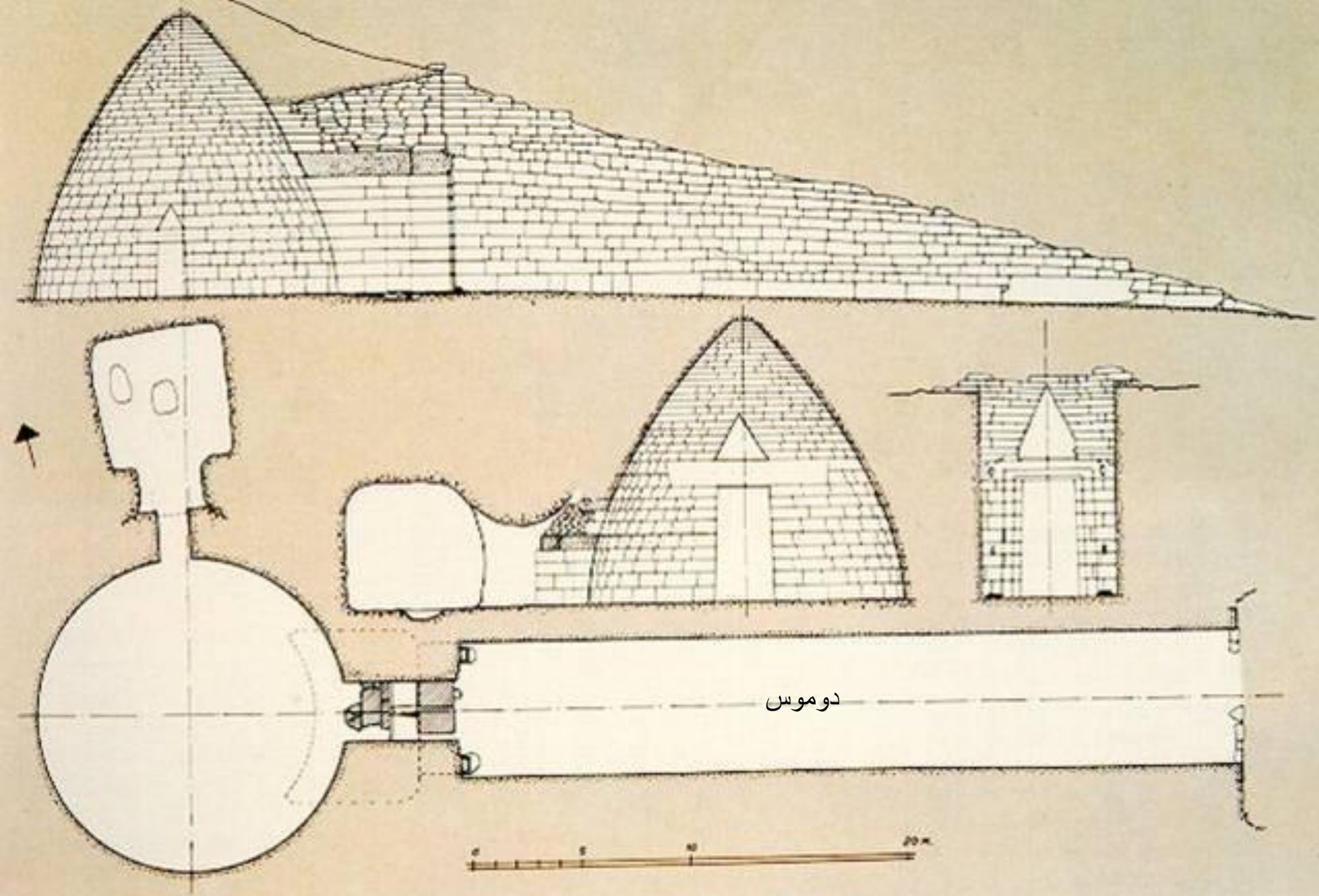

در درون دروازه و سمت راست آن، دایره مقبره ها واقع شده که محوطه ای است مسدود و شامل تعدادی مقبره ساده چاهکی و گودیهای سنگ چین شده به عنوان مقابر پادشاهان و خانواده های ایشان، که رویشان پوشیده و با یک لوح سنگی علامت گذاری شده است.

در این زمان، مقابر چاهکی تدریجاً جایشان را به مقابر به اصطلاح لانه زنبوری می دادند، که بهترین نمونه باقیمانده آن بنای پرشکوه **گنج خانه آثرئوس** است که این نام اشتباهاً توسط شلیمان بر آن نهاده شد؛ زیرا او گمان می کرد بنای پرشکوه مزبور در میان گروهی از بناهای مشابه، مخزن گنجهای آثرئوس پدر آگاممنون و منلائوس است.

بنای مزبور در دل یک تپه ساخته شده و راه ورودیش از یک گذرگاه طولانی یا **دوموس** می گذرد، شکل لانه زنبوری اتاقک مدور یا گنبد تدفینی با روی هم چیدن رجهای پیش آمده سنگ بر قاعده ای مدور به دست آمد، به طرز باشکوهی در انحنای دیوار جا گرفت و باعث پدید آمدن گنبدی مرتفع شد که ارتفاعش در نمونه کنونی به دروازه متر می رسد. این، بزرگترین ساختمان تاق بندی شده بدون استفاده از تیرهای داخلی در کل جهان باستان تا پیش از ساخته شدن معبد پانتئون رم در ۱۵۰۰ سال بعد بود.

سفالگری، نقش برجسته و صنایع دستی

- در مقابر چاهکی میسن آثار گرانبهای بسیاری به دست آمد. چندین خنجر مفرغی با مرصع کاری طلا و نقره که در این مقابر به دست آمده، حکایت از نفوذ سبک پیکره سازی مینوسی دارد روی بلندترین تیغه از سه تیغه نشان داده شده، سه شکارچی نیز در حال حمله با نیزه، کمان و سپر به شیری که شکارچی چهارم را نقش زمین کرده و دو شیر دیگر پا به فرار گذاشته اند دیده می شود. موضوع از کارهای مشابه هنرمندان بین النهرین الهام گرفته ولی لباسها کرتی اند و حرکات قوی و روح دار شکارچیان، قدرت توأم با نرمش و جهش شیرها حکایت از سلیقه ای مینوسی دارند.

در مقبره های چاهکی، چندین نقاب چکش کاری شده (یا کوبیده) که به چهره های امیران مومیایی شده میسنی چسبیده بودند کشف شده است. این نقابها که ویژگیهای چهره شخص متوفی را به طرز رئالیستی نیرومندی ثبت کرده اند، دلیلی بر جریان طلا از مصر به این سرزمین نیز هستند. این واقعیت و تکمیل مراسم تدفین، تأیید محکمی بر این فرض است که انگیزه یا نیروی محرک آغاز این مرحله عالی تمدن میسنی، تا حدودی از مصر و تاحدودی نیز از کرت سرچشمه گرفته است.

فرهنگ طلایی میسن، شاهکارهای پرارزشی چون
جامهای مشهور وافیو از خود به یادگار نهاد. این جامهای
زیبا که در یک مقبره لانه زنبوی کشف شدند هنوز مایه
مباحثه ای گرم میان کارشناسانی هستند که معتقدند جامهای
مزبور از کرت ریشه گرفته اند و کارشناسانی که مصرانه
می گویند این جامها علیرغم تشابه قطعی شان به سبک
پیکره سازی مینوسی، همچنان میسنی اند.

جامها یک جفتند، هر کدام از دو ورق طلا ساخته شده اند: یک ورق مخصوص چکش کاری برای برجسته نمایی بیرونی و دیگری برای ایجاد سطح هموار داخلی، ورقهای طلا به یکدیگر متصل و دسته ها به بدنه جامها پرچ شده بودند و سپس برخی از جزییات بر آن حکاکی شده بود. موضوع برجسته کاری جامها به نظر می رسد که مینوسی باشد (مردها به شیوه مینوسی لباس پوشیده اند) و به مراسم گاوبازی مربوط می شود؛ گاوها به تله افتاده و گرفتار شده اند و در یک مورد از یک او ماده برای به دام انداختن آنها استفاده شده است.

در روی یک جام، گاوی برای به دام انداختن آنها استفاده شده است. در روی یک جام، گاوی را می بینیم که در یک تور گرفتار شده است. گاو دوم که دیوانه وار یورش آورده، مردی را که دستیارش به کناری افتاده با شاخهایش سوراخ سوراخ کرده است. گاو سوم دیوانه وار از معرکه می گریزد. در جام دوم، صحنه ای آرامتر دیده می شود.

سفالگری این دوره تفاوت آشکاری با آثار مینوسی دارد و از نمونه‌های معروف سفالگری این دوران، سفالی موسوم به "ظرف جنگاوران" است. در این گلدان صفی از سربازان میسنی دیده می‌شود که از لحاظ قیافه و نوع پوشش با آثار قبل کاملاً متفاوت هستند و می‌تواند سندی بر تفاوت نژاد میسنی‌ها با اقوام قبلی کرت باشد.

